

תשובה כח הרס או בניה

שאלות מנחות ללימוד הסוגיה

- א. מהי המחלוקת המעשית והעירונית של חכמים ורבי יוסי?
- ב. קראו את הסוגיה קריאה סמלית – מה מסמלים הכלים שנמצאו? מה מסמלת כל דרך להיפטר מהם?
- ג. קראו את הראיות המובאות ואת הקשרם בתנ"ך – מה ניתן ללמוד מהם על תהליכי תיקון והשמדת 'אלילים'?

משנה מסכת עבודה זרה פרק ג משנה ג

המוצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח
בן שמעון בן גמליאל אומר שעל המכובדין אסורים שעל המבוזין מותרין
רבי יוסי אומר שוחק וזורח לרוח או מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל שנאמר (דברים י"ג) ולא ידבק בידך
מאומה מן החרם:

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף מג עמוד ב

1. גמ'. תניא: אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר: +דברים ט+ ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי
ואשרוף אותו באש ואכות אותו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשליך את עפרו אל הנחל היורד מן ההר!
אמר לו: משם ראייה? הרי הוא אומר: +שמות לב+ ויזר על פני המים וישק את בני ישראל, לא נתכוין אלא
לבדוקן כסוטות.

דברים פרשת עקב פרק ט

(כא) ואת חטאתכם אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרף אתו באש ואכת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר ואשליך
את עפרו אל הנחל היורד מן ההר:
שמות פרשת כי תשא פרק לב
(כ) וישק את העגל אשר עשו וישרף באש ויטחון עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל:

2. אמר להם רבי יוסי, והלא כבר נאמר: +דברי הימים ב' טו+ וגם (את) מעכה (אמו) הסירה מגבירה אשר
עשתה [לאשרה מפלצת]+ וגו' וידק וישרף בנחל קדרון!
אמר לו: משם ראייה? נחל קדרון אינו מגדל צמחין.

ולא? והתניא: אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון, ונמכרין לגננין לזבל, ומועלין בהן!
מקומות מקומות יש בו, יש מקום מגדל צמחין, ויש מקום שאין מגדל צמחין.

מאי מפלצתה? אמר רב יהודה: דהוה מפליא ליצנותא, כדתי רב יוסף: כמין זכרות עשתה לה, והיתה נבעלת
לו בכל יום.

דברי הימים ב פרק טו

(טז) וגם מעכה אם אסא המלך הסירה מגבירה אשר עשתה לאשרה מפלצת ויכרת אסא את מפלצתה וידק וישרף בנחל
קדרון:

תוספתא מסכת זבחים פרק ו

הלכה ח - ...יצא ושוּפך שירי הדם ליסוד מערבי של מזבח החיצון ושל מזבח החיצון היה שופך ליסוד דרומי רבי שמעון
אומר אלו ואלו ליסוד מערבי:

הלכה ט - אלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ונמכרין לגננין לזבל ומועלים בהן דברי ר' מאיר ר' שמעון
וחכמים אומרים אין מעילה בדמים:

3. אמר להן רבי יוסי, והלא כבר נאמר: +מלכים ב' יח+ וכתת נחש נחשת אשר עשה משה!
אמרו לו: משם ראייה? הרי הוא אומר: +במדבר כא+ ויאמר ה' אל משה עשה לך שרף, לך - משלך, ואין אדם
אוסר דבר שאינו שלו,

והתם בדין הוא דכתותי לא הוה צריך אלא כיון דחזא דקא טעו ישראל בתריה, עמד וכיתתו.

מלכים ב פרק יח

(ג) ויעש הישר בעיני יקנוק ככל אשר עשה דוד אביו: (ד) הוא הסיר את הבמות ושבב את המצבת וכתת את האשרה
וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשת: (ה) ביקנוק אלהי
ישראל בטח ואחריו לא היה כמהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו: (ו) וידבק ביקנוק לא סר מאחריו וישמר מצותיו
אשר צוה יקנוק את משה:

במדבר פרשת חקת פרק כא

(ו) וישלח יקנוק בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל: (ז) ויבא העם אל משה ויאמרו
חטאנו כי דברנו ביקנוק ובך התפלל אל יקנוק ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם: (ח) ויאמר יקנוק אל משה
עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשוח וראה אתו וחי: (ט) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס והיה אם נשך
הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי:

4. אמר להם, והלא כבר נאמר: +שמואל ב' ה+ ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו, ומאי משמע דהאי
וישאם דוד לישנא דזרוויי הוא? כדמתרגם רב יוסף: +ישעיהו מא+ תזרם ורוח תשאם, ומתרגמינן: תזרינן
ורוח תטללינן!

אמרו לו: משם ראייה? הרי הוא אומר: וישרפו באש, ומדלא כתיב וישרפם וישאם, ש"מ וישאם ממש.

מכל מקום קשו קראי אהדדי! כדרב הונא, דרב הונא רמי, כתיב: +דברי הימים א' יד+ ויאמר דוד וישרפו
באש, וכתביב: וישאם! לא קשיא: כאן קודם שבא איתי הגיתי, כאן לאחר שבא איתי הגיתי, דכתיב: +שמואל ב
י"ב+ ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב,

ומי שרי? איסורי הנאה ניהו! האמר רב נחמן: איתי הגיתי בא וביטלה.

משקלה ככר זהב, היכי מצי מנח לה? אמר רב יהודה אמר רב: ראויה לנוח על ראש דוד. רבי יוסי ברבי חנינא
אמר: אבן שואבת היתה בה דהות דרא לה. רבי אלעזר אמר: אבן יקרה היתה בה ששוה ככר זהב.

שמואל ב פרק ה

(יט) וישאל דוד ביקנוק לאמר האעלה אל פלשתים התתנם בידי ויאמר יקנוק אל דוד עלה כי נתן אתן את הפלשתים
בידך: (כ) ויבא דוד בבעל פרצים ויבס שם דוד ויאמר פרץ יקנוק את איבי לפני כפרץ מים על בן קרא שם המקום ההוא
בעל פרצים: (כא) ויעזבו שם את עצביהם וישאם דוד ואנשיו: פ

דברי הימים א פרק יד

(י) וישאל דוד באלהים לאמר האעלה על פלשתים ונתתם בידי ויאמר לו יקנוק עלה ונתתם בידי: (יא) ויעלו
בבעל פרצים ויבס שם דוד ויאמר דוד פרץ האלהים את אויבי בידי כפרץ מים על בן קראו שם המקום ההוא בעל
פרצים: (יב) ויעזבו שם את אלהיהם ויאמר דוד וישרפו באש: פ

שמואל ב פרק יב

(כו) וילחם יואב ברבת בני עמון וילכד את עיר המלוכה: (כז) וישלח יואב מלאכים אל דוד ויאמר גלחמתי ברבה גם
לכדתי את עיר המים: (כח) ועתה אסף את יתר העם וחנה על העיר ולכדה פן אלכד אני את העיר ונקרא שמי עליה: (כט)
ויאסף דוד את כל העם וילך רבתה וילחם בה וילכדה: (ל) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה ככר זהב ואבן יקרה
ותהי על ראש דוד ושלל העיר הוציא הרבה מאד:

5. +תהלים קיט+ זאת היתה לי כי פקודיך נצרת - מאי קאמר? הכי קאמר: בשכר שפקודיך נצרת זאת היתה לי לעדות.

מאי עדותה? א"ר יהושע בן לוי: שהיה מניחה במקום תפילין והולמתו.

והא בעי אנוחי תפילין! א"ר שמואל בר רב יצחק: מקום יש בראש שראוי להניח בו שתי תפילין.

+דברי הימים ב' כג+ ויוציאו את בן המלך ויתנו עליו את הנזר ואת העדות, נזר - זו כלילא, עדות - א"ר יהודה אמר רב: עדות הוא לבית דוד, שכל הראוי למלכות הולמתו, וכל שאינו ראוי למלכות אין הולמתו.

+מלכים א' א+ ואדניה בן חגית מתנשא לאמר אני אמלוך - אמר רב יהודה אמר רב: שמתנשא להולמו ולא הולמתו. +מלכים א' א+ ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו - מאי רבותייהו? תנא: כולם נטולי טחול וחקוקי כפות הרגלים היו.

1.

<p>ב. ילקוט שמעוני תהילים רמז תשיח לדוד משכיל אשרי נשוי פשע כסוי חטאה... שהוא מסתכל למעלה והוא כסוי חטאה, שהודה ופרט מעשיו. וכן הוא אומר חטאתי אודיעך.</p>	<p>א. מדרש תהילים (בובר) מזמור לב ובמה היה כסוי חטאה, שפירש ממעשיו, והודה לפני הקב"ה, וכן הוא אומר חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי (תהילים לב פסוק ה).</p>
--	--

2. תוספתא יומא פרק ד הלכה יד

מצות וידוי... וצריך לפרוט את החטא דברי ר' יהודה בן פתירא שנ' אנה חטא העם הזה חטאה גדולה ר' עקיבא אומ' אין צריך אם כן למה נאמ' ויעשו להם אלי זהב אלא כך אמ' המקום מי גרם להם שיעשו להם אלי זהב אני שהרביתי להם זהב

3. עין אי"ה ברכות פרק א פסקה כד

(ברכות דף עמוד): "א"ר לוי בר חמא א"ר שב"ל, לעולם ירגיז אדם יצה"ט על יצה"ר, נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, ניצחו מוטב ואם לאו יקרא ק"ש, אי אזיל מוטב וא"ל יזכיר לו יום המיתה כו".

הכוחות שבאדם הטובים והרעים, תכליתם להשתמש בהם בדרך הטובה, ע"כ כוחות הרעים שמצד היצה"ר אין זה עצה טובה להחלישם ולמעטם, כי לפעמים יהיו נצרכים לתכלית טוב ולא יוכל להנות מטובם. ע"כ הטוב שבהדרכות הוא שיהיו הכוחות כולם במילואם וטובם, רק שהכוחות הטובים יהיו השליטים בנפש והרעים יהיו כפופים תחת ידם. כי באמת גם הרעות טובות הנה, בשמרם את גבולם. והנה מצד טבע האדם הכוחות הרעים המה נעורים ומוכנים לפעולה יותר מהכוחות הטובים. ע"כ ירגיז אדם יצה"ט לעורר הכוחות הטובים שיהיו מוכנים לפעולה ושליטים על הכוחות הרעים. וכ"ז יתכן באדם שההרגש המוסרי יפה בו, ומרגיש מעצמו כל הדרכים הטובים. אבל מי שנפשו לא נטהרה כ"כ, אינו מרגיש יופי הדרכים הטובים, עד שיקבלם מהתורה והלי-מוד, ע"כ יעסוק בתורה, פירוש בתורת אותם הדרכים הטובים שצריך להגבירם בנפשו. דעל עסק התורה בכללה א"צ לאזהרה זו, שהוא מזהר ועומד ע"ז. והנה ע"י הידיעה יקנה כח ההתעוררות לכסוף אל הדרכים הטובים. אבל אם נפשו עופלה כ"כ, שאין הידיעה מספקת לעורר כוחות הטובים שבנפשו, אז צריך לעורר את כח ההרגש, שהוא עושה בנפש רושם יותר מן הידיעה. וכבר ביארתי במקום אחר בעה"י, ויתבאר בס"ד במאמרי, "תדע שהרי אדם קורא ק"ש שחרית וערבית וערב אחד לא קרא דומה לו כמי שלא קרא ק"ש מעולם", שסגולת ק"ש היא לעורר את ההרגש הטוב, שהוא מוסיף אומץ להשכל הטוב. וכל אלה הררכים יכוננו רק להחזיק את הכוחות הטובים, אבל לא להחליש שום כח מכוחות הנפש. אלא שאם עכ"פ לא אזיל, אז ההכרח להשתמש במדה שהיא מחלשת את הכוחות הרעים, הבאים לעבור גבולם ע"י התגברות הדמיון הכוזב לחבב הנאות העוה"ז יותר מהראוי, ע"כ יזכיר לו יום המיתה, אבל אם אפשר להשתמש באופן המחזק את הכוחות הטובים, היא עצה יותר הגונה מהדרך שהיא להחליש הכוחות הרעים, כי בהחלש כוחות הנפש לא ימנע שיהי' זה הפסד גם לדברים הטובים.

4. מלב"ם לישעיהו כח כד

הנה, החוזה נשא על זה משל נאות מאד מטבע החרושה והזריעה, כי ידוע שבפי החכמים והחוקרים נמשלה הנפש לחלקת השדה אשר זרועיה תצמיח, ש:
כמו שהשדה כוחנית להוציא פרי תבואה אם יעבדו עבודתה, כן הנפש כוחנית ומוכנת להשכיל ולקנות האושר אם יזרעו בה זרע החכמה והדעת;
וכמו שהאדמה, אם לא יתעסקו בה בחרישה וזריעה, תישאה שממה, כן הנפש הבלתי נחרשת ונזרעת, או אם מלאה

4

לקראת ימים נוראים

כ"ה באלול תשע"ג

קוצים ודודרים, לא תעשה פרי, כמו שכתוב (ירמיהו ד ג): "נירו לכם ניר [ואל תזרעו אל קוצים]", (משלי כד ל): "על שדה איש עצל עברתי [...] והנה עלה כולו קמשונים...".

והנה, עבודת האדמה תיחלק לשני עניינים: חרישה וזריעה; כן יהיה בעבודת חלקת הנפש. והנה, החרישה בעבודת האדמה נמצא בה שלושה עניינים, שפירט הנביא פה, כמו שנאמר יחרוש, יפתח, וישדד: להסיר הקוצים והדרדרים ויתר דברים המעכבים גידול התבואה, שעל זה אמר יחרוש, כמו שאמר (ירמיהו ד ג): "נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים";

לפתוח האדמה שתכיל הזרע, ועל זה אמר ויפתח;

לכתוש ולכתת הרגבים שתיעשה שדה, ועל זה אמר וישדד.

ושלושה העניינים האלה צריך בהחרישה אשר בנפש, כי יען ש"עיר פרא אדם יוולד", הנה, טרם תהיה מוכנת להכיל זרע החכמה והמוסר, צריך:

להסיר הקוצים והדרדרים, שהם התאוות והציורים הרעים אשר הובילו אל תוכה ה[כוח]ה[מדמה] וה[כוח]ה[מתעורר] בימי הילדות, וכל זמן שהם צומחים על אדמת הנפש - לא יוכלו הזרעים היקרים, שהם החכמה והמוסר, לצמוח ולעשות פרי, כי ינקבום התאוות הרעות ויכלו אותם;

צריך לפתח כוחות הנפש ההיוליים על-ידי מידות טובות וציורי המוסר, למען תהיה מוכנה לקבל זרע החכמה; לכתוש הרגבים וחלקת סלעים וצורים, אשר לא יעובד בהם ולא יזרעו.

וכל זה יושג על-ידי הייסורין שיביא ה' על האומה בכללה, לדכאות כוחות החומר, להסיר התאוות והמידות הרעות ולהכניע כל כוחות הנפש, לדכאם ולכתשם במכתש בתוך הריפות. והנה, על כל פנים,

כמו שהחורש את האדמה, אחר שהחרישה היא רק הכנה להגיע על-ידה אל התכלית שהיא הזריעה, הלא לא יחרוש לעולם, כי בהכרח שישג את התכלית שהיא הזריעה -

כן הייסורין, שיביא ה' על האומה, אחר שהם רק אמצעיים אל התכלית הנרצה, להכין הנפש אל שתקבל זרע החכמה והיראה, בהכרח כי לא יהיו לעולם, רק ישיג על ידם את התכלית, להחזיר את העם בתשובה, ואז הייסורין יחדלו.

5. בבא מציעא פד עמוד ב

<p>תרגום : פעם אחת היה ר' יוחנן שוחה בירדן, ראהו ריש לקיש וסבר שהוא אישה. נעץ רומחו (על פי כתב יד מינכן) בירדן, וקפץ אחריו. אמר לו: גבורתך לתורה. א"ל: יופיך לנשים. א"ל: אם תחזור בך, אתן לך את אחותי שהיא יפה ממני. קיבל עליו. רצה לחזור ולהביא בגדיו - ולא היה יכול. לימדו מקרא ומשנה, ועשאו אדם גדול. יום אחד נחלקו חכמים בבית המדרש: מאימתי מקבלין הסיף והסכין והפיגיון והרומח ומגל היד ומגל הקציר טומאה? משעת גמר מלאכתם. ומאימתי גמר מלאכתם? ר' יוחנן אמר: משיצרפם בכבשן, וריש לקיש אמר: משיצחצחם במים. אמר לו ר' יוחנן לריש לקיש: לסטים בליסטיטתו יודע; אמר ריש לקיש: ומה הועלת לי? שם "רבי" קראו לי, וכאן "רבי" קוראים לי. אמר לו: הועלת לי שקרבתיך תחת כנפי השכינה. חלשה דעתו של ר' יוחנן, וחלה ריש לקיש.</p>	<p>'ומא חד הוה קא סחי רבי יוחנן בירדנא חזייה ריש לקיש ושוור לירדנא אבתריה, אמר ליה: חילך לאורייתא! אמר ליה: שופרך לנשי! אמר ליה: אי הדרת בך, יהיבנה לך אחותי, דשפירא מינאי. קביל עליה. בעי למיהדר לאתויי מאניה - ולא מצי הדר. אקרייה ואתנייה, ושווייה גברא רבא. יומא חד הווי מפלגי בי מדרשא: הסיף והסכין והפיגיון והרומח ומגל יד ומגל קציר מאימתי מקבלין טומאה - משעת גמר מלאכתן, ומאימתי גמר מלאכתן? רבי יוחנן אומר: משיצרפם בכבשן, ריש לקיש אמר: משיצחצחן במים. אמר ליה: לסטאה בלסטיותיה ידע! אמר ליה: ומאי אהנת לי? התם רבי קרו לי, הכא רבי קרו לי. אמר ליה: אהנאי לך דאקריביןך תחת כנפי</p>
---	---

5

כ"ה באלול תשע"ג

לקראת ימים נוראים

	<p>השכינה. חלש דעתיה דרבי יוחנן, חלש ריש לקיש.</p>
--	--

